

УДК 378.147, 811.133.1

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ГОВОРІННЯ СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

О.О. Українська, канд. пед. наук (Харків)

У статті пропонуються шляхи організації контролю іншомовного говоріння в умовах кредитно-модульного навчання у вищій школі. Обґрунтовується доцільність використання тестових завдань. Надаються рекомендації щодо проведення тестування. Розглядається специфіка оцінювання монологічної та діалогічної форм мовлення. Визначаються основні якісні та кількісні показники рівня володіння іншомовним спілкуванням.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, говоріння, модульний контроль, тестування, усне мовлення.

Украинская О.А. Модульный контроль говорения студентов языковых специальностей. В статье предлагаются пути организации контроля иноязычного говорения в условиях кредитно-модульного обучения в высшей школе. Обосновывается целесообразность использования тестовых заданий. Предоставляются рекомендации по проведению тестирования. Рассматривается специфика оценивания монологической и диалогической форм речи. Определяются основные качественные и количественные показатели уровня владения иноязычным общением.

Ключевые слова: высшие учебные заведения, говорение, модульный контроль, тестирование, устная речь.

Ukrayinska O.O. Module assessment of students' speaking at the department of foreign languages. In this article the ways of assessing speaking a foreign language are offered in line with the credit and module system in universities. Using tests is justified. There are recommendations as to how to carry out testing. There considered peculiarities of assessing monologues and dialogues. Qualitative and quantitative characteristics of the proficiency level are regarded.

Key words: module assessment, speaking, testing, universities.

Науково-педагогічна спільнота активно працює зараз над усвідомленням і втіленням у життя ідей Болонського процесу, які адекватно відповідають вимогам сьогодення щодо розвитку сучасної вищої освіти. В Україні навчання у вищих навчальних закладах (ВНЗ) повинно забезпечити якісну підготовку студентів, їх конкурентоспроможність на національному і міжнародному ринках праці, що вимагає адаптації до вимог, які передбачає Європейська кредитно-трансферна та акумулююча технологія викладання іноземних мов (ІМ).

Об'єктом дослідження є контроль іншомовного усного мовлення.

Предметом дослідження є модульний тестовий контроль рівня сформованості компетентності студентів мовних спеціальностей у говорінні.

Метою дослідження є виявлення особливостей тестування усного іншомовного мовлення у вищих навчальних закладах в умовах кредитно-модульної системи.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких завдань: окреслити сучасні тенденції в сфері освіти; виявити роль тестування у навчальному процесі у ВНЗ за умов кредитно-модульної системи; висвітлити особливості тестування усного мовлення; виділити критерії, що є об'єктом контролю при навчанні усному мовленню.

Матеріалом дослідження слугують сучасні науково-теоретичні положення, що визначають напрям розвитку освіти.

Введення кредитно-модульної організація навчального процесу викликало необхідність розро-

бити нові методики контролю, оскільки підвищилась частотність проведення підсумкового оцінювання, змінилися вимоги до рівня володіння студентами ІМ, з'явилася потреба у об'єктивних засобах контролю. Таким чином пошук шляхів удосконалення системи навчання ІМ зумовлює актуальність цього дослідження.

Для того, щоб підвищити якість освіти у ВНЗ України, доцільно звернутися до оптимізації контролю, оскільки, як відомо, саме він безпосередньо впливає на ефективність навчального процесу, здійснюючі керування ним. Упровадження кредитно-модульної системи передбачає безперервний моніторинг знань студентів, що вимагає застосування нових відповідних методик контролю. Одним із шляхів підвищення об'єктивності перевірки навчальних досягнень студентів є введення тестової технології. Тестовий контроль може в спеціальних умовах забезпечити успішну реалізацію мети і функцій контролю, а також задовольнити вимоги, що висуваються до його якості проведення [2, с. 273-279].

Основні проблеми контролю, зокрема тестування, у навчанні ІМ висвітлено багатьма методистами: Л.Ф. Бакмен, Г. Браун, В.А. Коккота, Т. Мак-Намара, А. Палмер, О.П. Петрашук, Л.В. Шипіцо, Е.А. Штульман, А. Х'юз, І.О. Цатурова та ін. Серед досліджуваних ними проблем є такі, як визначення ролі та функцій контролю/тестування, виділення етапів тестування, специфіка укладання тестових завдань. Однак слід відмітити зосередженість авторів на контролі саме рецептивних умінь, оскільки виділення об'єктивних показників рівня володіння письмом та говорінням доволі складне завдання.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу – це модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів) [1, с. 2]. Така організація навчання вимагає оцінювання кожного модуля для визначення рейтингу студента. Проте відсутні методики проведення контролю говоріння ІМ в межах окремого модулю.

З огляду на те, що тестування може забезпечити ефективний контроль, бо є економічним та об'єктивним засобом перевірки мовленнєвих умінь, його більш широке впровадження, з нашої точки зору, є раціональним.

За формою організації контролю тестування, як правило, проводять індивідуально, але для економії часу під час модульної контрольної роботи викладач може опитувати студентів в парах або по групах.

Як вказує наш досвід, на мовних спеціальностях більш доцільно використовувати одномовні форми контролю. Студенти під час практичних занять мають справу з різноманітними форматами тестових завдань, запропонованими, як правило, у зарубіжних підручниках. Також, медіація не є метою навчання іншомовного мовлення.

Якісні та кількісні показники володіння студентами іншомовним спілкуванням в різних видах мовленнєвої діяльності служать критеріями оцінки їх відповідей, отриманих під час проведення контролю [6]. Основними якісними показниками рівня сформованості компетентності у говорінні є: ступінь відповідності висловлювань до заданої теми і ситуації, повнота відображення теми/ситуації, самостійність у формулюванні висловлювань, правильність використання мовних засобів для оформлення висловлювань та їх різноманітність, тоді як кількісні показники складають: обсяг (кількість слів, речень) і швидкість (наявність пауз, повторень) усного висловлювання [2, с. 273].

Існують різні підходи до виділення якісних показників, що ускладнює процес оцінювання. Нами було розглянуто 32 аналітичні шкали, розроблені у США, Україні та Росії для тестів навчальних досягнень. У них виокремлюють такі якісні критерії: в усіх шкалах фігурували *граматична правильність* та *діапазон використаних мовних засобів; виконання завдання або вирішення комунікативної проблеми* та *зв'язність мовлення* включено до 26 шкал, у половині шкал приділялася увага *швидкості мовлення* та *вимові; самостійність висловлювання* було згадано лише в шести шкалах.

Звичайно чим більш критеріїв, тим точніше вимірювання. Але слід пам'ятати, що велика їх кількість ускладнює процес оцінювання, психологічно навантажуючи екзаменаторів.

Оскільки згідно кредитно-модульній системі оцінювання здійснюється за декількома рейтинговими шкалами, то тестування є найефективнішим, бо результати, отримані під час тестування, підлягають кількісному підрахунку, на основі якого вираховується оцінка успішності студентів в тому чи іншому виді мовленнєвої діяльності. Спочатку кожне тестове завдання оцінюється в балах, які нараховуються за кількість правильних відповідей шляхом порівняння отриманих відповідей з ключем або відповідно до певних характеристик якості мовлення за аналітичною шкалою, коли за наявності кожного з критеріїв тестований отримує певну кількість балів, а отримане число балів співвідноситься зі шкалою оцінок [2, с. 278].

Упровадження особистісно та комунікативно орієнтованих методичних систем навчання ІМ також обумовило зміни у системі контролю рівня сформованості комунікативної компетентності в усному мовленні як головному засобі комунікації. Так підсумкові тести повинні співвідноситися з цілями та об'єктами контролю та градуйовані відповідно до визначених провідною Програмою рівнів володіння студентами ІМ наприкінці кожного року навчання [4]. Результати виконання тесту повинні продемонструвати якість і повноту досягнення цілей та завдань, визначених Програмою для кожного курсу.

Відсутність заліково-екзаменаційних сесій зміщує акцент з підсумкового контролю на поточний – підсумкову атестацію кожного залікового модулю. До кожного залікового модуля необхідно розробити банк тестових завдань для контролю за якістю опанування матеріалом. Кожен заліковий модуль повинен бути оціненим. Студента інформують про результати оцінювання залікового модуля як складової підсумкової оцінки засвоєння навчальної дисципліни (модуля).

Також механізми говоріння обумовлюють особливості процесу контролю цього виду мовленнєвої

діяльності. Майже неможливо передбачити, як більшість з них спрацюють у тих або інших умовах, у різних студентів. Наприклад, на вибір слів впливає комунікативна мета, життєвий досвід студентів та ін., конструювання повідомлення відбувається підсвідомо, на основі відчуття мови. Отже їх можливо оцінити лише опосередковано. Так у структурі говоріння як діяльності виокремлюють три фази: мотиваційно-спонукальну, аналітико-синтетичну і контрольну-виконавчу [3]. Ці фази або етапи можливо оцінити через інші показники, які виступають прямими об'єктами контролю та закладаються в критерії шкал.

Говоріння завжди мотивоване. Мовець висловлюється для досягнення конкретної комунікативної мети. Не в усіх ситуаціях студенти можуть продукувати заучений текст, тому важливою особливістю говоріння є самостійність. Умотивованість реалізації говоріння виражається в логічності побудови висловлювання студентами, що може бути оціненим.

Говоріння залежить від умов, в яких воно відбувається: від комунікативної мети, мотиву спілкування, особистості студента (вік, соціальний статус, рівень розвитку), комунікативної ситуації. У свою чергу, сприятливий клімат, доброзичливе ставлення, певна зацікавленість сприяють кращому результату контролю.

Результат говоріння виражається у (не)вербальній реакції на висловлювання. Отже, саме висловлювання та вербальна реакція на нього можуть бути безпосереднім об'єктом контролю. Як наголошує, Л.В. Шипицо, у методиці навчання іноземних мов оцінюється продукт, а не процес реалізації [5].

Виходячи з вищесказаного, тестове завдання повинно містити комунікативну проблему, щоб викликати у студента мотив для її вирішення, а саме, для спілкування.

Характерною особливістю діалогічного мовлення є його емоційна забарвленість і спонтанність. Саме тому неможливо спланувати відповіді заздалегідь. Отже, при контролі діалогічного мовлення оцінюється непередбачена відповідь. Мовні особливості діалогічного мовлення мають бути врахо-

вані у процесі контролю цієї форми говоріння. Взагалі, діалог оцінювати складніше, бо ми не можемо повністю його контролювати: студента можуть перервати інші учасники тестування, поставити питання, залучити до дискусії.

Монолог також має особливості, що повинні бути враховані при контролі цього виду мовленнєвої діяльності. Ними є однаправленість, зв'язність, певна комунікативна організація, безперервний спосіб

мовлення, послідовність і логічність [2].

Говоріння є продуктивним видом діяльності, тому треба підбирати відповідні завдання. Необхідно уникати репродукування вивченого як засобу контролю, бо це суперечить комунікативному підходу до процесу навчання. К. Велчєфф та С. Хілтон у тестуванні усного мовлення розрізняють типи завдань за формами мовлення та за тим, наскільки розгорнута відповідь [7].

Тип тестового завдання	Діалогічне мовлення	Монологічне мовлення	Тип відповіді
Перекодування інформації		+	Закрита
Питання – відповідь	+		Напіввідкрита
Прийоми драматизації (рольова гра)	+		Відкрита
Стислий переказ		+	Відкрита
Детальний переказ		+	Відкрита
Усний виступ		+	Відкрита
Усний коментар		+	Відкрита
Усне повідомлення		+	Відкрита
Інтерв'ю (співбесіда)	+		Напіввідкрита
Обміркування		+	Відкрита
Вирішення проблемних завдань		+	Відкрита
Усний переклад	+		Напіввідкрита

Організація тестування усного мовлення є складною багатоаспектною проблемою, оскільки говоріння є продуктивним видом мовленнєвої діяльності і далеко не всі типи тестових завдань можна використати для визначення рівня сформованості такої компетенції студентів. Найбільш придатними для цих цілей, згідно з думками вітчизняних та зарубіжних методистів, є завдання такі, як відповіді на запитання, говоріння з опорою на малюнки, рольові ігри, інтерпретування, дискусія, доповіді. Рекомендуємо варіювати типи використаних завдань для кожного залікового модуля.

Стосунки викладач – студент можуть впливати на об'єктивність оцінювання, тим більше, що в умовах вищої освіти тестування може проводитись лише одним викладачем. Для економії часу можуть бути залучені до оцінювання не лише викладачі, але й студенти у співбесіді або ж вся група може оцінювати відповідь одного студента. Для цього потрібно розробити відповідні шкали оцінювання.

Контроль усного мовлення, в силу його специфіки, не може базуватися лише тільки на якісних або лише на кількісних показниках говоріння, тому критеріально-аналітична шкала перспективна для подальшого пошуку. Процес уточнення кількісних та якісних показників рівня сформованості та критеріїв відбору критеріїв оцінювання ще не завершений.

Тестові завдання та шкали оцінювати доцільно розробляти згідно дескрипторам Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти шляхом виділення окремих компонентів.

Зміни, які відбуваються у сучасному суспільстві, створення загальноєвропейського економічного та культурного простору, інтеграція України у процеси глобалізації обумовили підвищення рівень вимог до якості підготовки у ВНЗ і стандартизації критеріїв і процедур оцінювання. Отже, необхідно забезпечити таку організацію процесу контролю, яка би дозволила повністю реалізувати основні його

функції. Тест, як одна з форм контролю, дозволяє це зробити в умовах кредитно-модульної системи при застосуванні комунікативного, особистістoorієнтованого та особистістодіяльностного підходів. Говоріння, як складне явище, має свої специфічні ознаки, які разом з механізмами обумовлюють методику організації процесу контролю. Механізми усного мовлення неможливо оцінити безпосередньо.

Перспективами дослідження вважаємо пошук типів тестових завдань, які було б ефективніше застосовувати для контролю говоріння за обмежений період часу в ході модульного контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євдокимов В.І. Болонський процес і кредитно-модульна система організації навчального процесу: [методичні рекомендації для викладачів і студентів] / Євдокимов В.І., Микитюк О.М., Харченко Л.П., Луценко В.В. – Харків : вид-во ХНУРЕ, 2004. – 39 с.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: [підручник] / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-е, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Методика обучения иностранным языкам в начальной и основной общеобразовательной школе : учебное пособие для студентов педагогических колледжей / Под ред. Филатова В.М. – Ростов н/Д : Феникс, 2004. – 416 с.
4. Програма з англійської мови для університетів/інститутів (п'ятирічний курс навчання) / [проект / колектив авт.: С.Ю. Ніколаєва, М.І. Соловей, Ю.В. Головач та ін.]. – Вінниця : Нова Книга, 2001. – 245 с.
5. Шипицо Л.В. Контроль устной речи : [монография] / Шипицо Л.В. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1985. – 88 с.
6. Brown G. Teaching Talk: strategies for production and assessment / [Brown G., Anderson A., Shillcock R., Yule G.]. – London : Cambridge University Press, 1984. – 178 p.
7. Veltcheff C. L'évaluation en FLE / C. Veltcheff, S. Hilton. – Paris : Hachette, 2003. – 144 p.